

Türkiye’de Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Üretimi ve Pazarlamasındaki Gelişmelerin Değerlendirilmesi

Önder Volkan BAYRAKTAR¹, Görkem ÖZTÜRK², Doğan ARSLAN³

¹Siirt Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Siirt

²Bornova Ziraat Mücadele Araştırma Enstitüsü, Bornova

³Siirt Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, Siirt

*Sorumlu yazar e-posta (Corresponding author; e-mail): onder.bayraktar@siirt.edu.tr

Geliş Tarihi (Received): 10.09.2017

Kabul Tarihi (Accepted): 17.12.2017

Öz

Tıbbi ve aromatik bitkiler, eski çağlardan beri alternatif tıp, sanayi, kozmetik gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Günümüzde sentetik ve kimyasal ilaçların insan sağlığı üzerindeki yan etkileri nedeniyle, şifalı bitkilere olan talep artmıştır. Türkiye, coğrafi yapısı nedeniyle hem genetik çeşitlilik ve endemizm bakımından ve hem de birçok bitkinin gen merkezi konumunda olan bir ülkedir. Ayrıca, Türkiye, şifalı bitkiler ticaretinde dünyadaki en önemli ülkeler arasındadır. Ancak, tıbbi ve aromatik bitkilerin ihracatı konusunda Türkiye’nin yüksek potansiyeline rağmen istenilen seviyeye henüz ulaşılmamıştır. Tıbbi bitki ihracatı, 2012 yılından 2016’ya kadar %46 artışla 33.6 tondan 49.1 tona yükselmiştir. Aynı zamanda, tıbbi bitki ihracatının değeri, 2012–2016 yılları arasında %58 artarak 100 milyon ABD dolarından 158 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Türkiye’de tıbbi bitki ithalatı ise 2012 yılında 16.9 ton iken 2016 yılında %50 artarak 25.5 tona ulaşmış durumdadır. 2012 yılında 25 milyon ABD doları olan tıbbi bitki ithalatının değeri, 2016 yılında %61 oranında artarak 41 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. 2016 yılında Türkiye’de en çok ihraç edilen şifalı bitkiler kekik, defne yaprağı, kimyon ve anasondur. 2016 yılında ithal edilen Türkiye’nin şifalı bitkileri incelendiğinde çörekotu, karabiber ve zencefil ilk üç sırada yer almaktadır. Bu çalışmada, seçilen yıllara göre Türkiye’nin ithalat ve ihracatında önemli olan bazı tıbbi ve aromatik bitkilerin ihracat, ithalat değer ve miktarları incelenmiş ve bu tıbbi ve aromatik bitkilerin ihracatının artırılması için bazı öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi ve aromatik bitkiler, pazarlama, Türkiye

Evaluation of the Developments in Production and Marketing of Some Medicinal and Aromatic Plants in Turkey

Abstract

Medicinal and aromatic plants have been used in many fields such as alternative medicine, industry, cosmetics etc. since ancient times. Nowadays, demand for medicinal plants has increased due to the side effects of synthetic and chemical drugs on human health. Turkey is known as origin of many plants, and has great genetic diversity and endemism because of its geographical position. Turkey is one of the most important medicinal and aromatic plant trader countries of the World. However, despite the high export potential of medicinal plants in Turkey, the desired level has not been reached yet. The amount of exported medicinal and aromatic plants has increased 46% (from 33.6 tons to 49.1 tons) from 2012 to 2016, value of exported medicinal and aromatic plants increased 58% (from 100 million USD to 158 million USD) from 2012 to 2016. While amount of imported medicinal and aromatic plants in Turkey were 16.9 tons in 2012, it increased by 50% in 2016 and reached 25.5 tons. The value of imported medicinal plants, which had been 25 million USD in 2012, increased by 61% and reached 41 million USD in 2016. The medicinal and aromatic plants most exported from Turkey in 2016 were oregano, bay leaf, cumin, and anise. When imports of Turkey’s medicinal plants in 2016 were considered, black cumin, black pepper and ginger were in the top three ranks. In this study, production, amount and value of exports and imports of some essential medicinal and aromatic plants were examined with regard to the selected years and some suggestions were given to increase the export of these medicinal and aromatic plants.

Keywords: Medicinal and aromatic plants, marketing, Turkey

Giriş

Tıbbi ve aromatik bitkiler çok eski zamanlardan bu yana insanlar tarafından baharat, ilaç, sanayi, kozmetik gibi birçok alanda kullanılmaktadır. Günümüzde, sentetik ve kimyasal içerikli ilaçların insan sağlığına yan etkilerinin ortaya çıkması ile tüketicilerin tıbbi bitki tüketim talepleri artış göstermiştir. Bunun sonucunda tıbbi ve aromatik bitkiler için dünyada hızla büyüyen bir pazar oluşmuştur. Uluslararası Ticaret Merkezi verilerine göre, 2010 yılında dünya tıbbi bitki ihracat değeri 10.3 milyon ABD dolarıdır. Dünyada tıbbi bitki ihracatında ilk sırayı Tayvan 1.6 milyon ABD doları ile almaktadır. Bunu 1.4 milyon ABD doları ile Singapur, 1.4 milyon ABD doları ile Çin ve 673 bin ABD doları ile Hindistan takip etmektedir.

Türkiye coğrafi yapısı nedeniyle genetik çeşitlilik ve endemizm bakımından zengin bir ülke olmasının yanı sıra birçok bitkinin de gen merkezidir. Türkiye tıbbi bitkiler ticaretinde dünyada en önemli ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye'de, doğadan toplanarak iç ve dış ticareti yapılan 347 tür bulunmakta ve bunların %30'unun dış ticareti yapılmaktadır (Faydaloğlu ve ark. 2011). Ancak, tıbbi ve aromatik bitkilerin ihracatında Türkiye'nin yüksek potansiyeli olmasına karşın henüz arzu edilen düzeye ulaşamamıştır. Türkiye tıbbi bitki ihracatı 2012 yılında 33.623 ton iken 2016 yılında %46'lık bir artış sağlayarak 49.118 tona ulaşmıştır. Türkiye tıbbi bitki ihracatı değer olarak incelendiğinde ise; 2012 yılında 100 milyon ABD dolarıyken, 2016 yılında 158 milyon ABD dolarına ulaşarak %58 oranında arttığı saptanmaktadır. Türkiye tıbbi bitki ithalatı 2012 yılında 16.976 ton iken 2016 yılında %50 oranında artmış ve 25.449 tona ulaşmıştır. 2012 yılında 25 milyon ABD doları olarak gerçekleşen tıbbi bitki ithalatı 2016 yılında 41 milyon ABD dolarına yükselerek %61'lik bir artış sağladığı ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin tıbbi bitki ihracatının büyük çoğunluğunun işlenmemiş ürünlerden oluşması, sektörde ülke ekonomisine yeterince katma değer sağlanmamasına neden olmaktadır (Yoğunlu 2011; Metin ve ark. 2012). Türkiye'de doğadan toplanan bitkilerle ilgili yasal düzenlemelerin yeterli olmaması, kültüre alma çalışmalarını

engellemiş ve bunun sonucunda standart ve kaliteli ürün elde etme imkanları oldukça yavaş gelişme göstermiştir (Öztürk ve ark. 2012). Tıbbi ve aromatik bitkilerin ülke ekonomisi için önemli bir kazanç kaynağı olduğu göz önüne alınarak, tıbbi bitki ihracatında zengin bir potansiyele sahip olan Türkiye'nin dünya tıbbi bitki pazarında payının artırılmasını sağlamak amacıyla, sektördeki eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de 2016 yılında miktar olarak en çok ihracatı yapılan tıbbi ve aromatik bitkiler; kekik, defne yaprağı, kimyon, anason ve adaçayıdır. Türkiye'nin 2016 yılında ithal ettiği tıbbi ve aromatik bitkiler miktar olarak incelendiğinde, karabiber ilk sırada yer almaktadır. Bunu, sırasıyla çörekotu, zencefil, kimyon, anason, tarçın, defne yaprağı, kekik ve adaçayı takip etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye'nin ithalat ve ihracatında önemli olan kekik, defne yaprağı, kimyon, anason ve adaçayı tıbbi ve aromatik bitkilerinin üretim, ihracat ve ithalat miktarları ile değerleri yıllar itibarıyla incelenmiş ve bu bitkilerin ihracatının artırılması için öneriler getirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, Türkiye'nin önemli üretim, ihracat ve ithalat tıbbi ve aromatik bitkilerinden olan kekik, defne yaprağı, kimyon, anason ve adaçayı bitkileri ile ilgili gelişmeler, yıllar itibarıyla değişimler, üretim alan ve miktarları, ihracat ve ithalat miktar ve değerleri yönünden incelenmiştir. Çalışmanın ana materyalini Türkiye İstatistik Kurumu, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, İhracatçı Birlikleri ve FAO'dan elde edilen ham veriler ile, konuyla ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. Derlenen ham veriler ,bilgisayar ortamında ülkelere göre dış ticaret rakamları, Türkiye'ye ait dış ticaret rakamları ve illere göre üretim alanı ve miktarları bazında düzenlenerek, kekik, kimyon, anason, defne ve adaçayı bitkilerinin Türkiye ve Dünya ticaretinde yıllara göre meydana gelen değişimlerini ortaya koyabilmek amacıyla gerekli karşılaştırmalar yapılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Tıbbi ve aromatik bitkilerin bir kısmının tarımı yapılırken bir kısmı da doğadan toplanarak temin edilmektedir. Türkiye'de kekik, kimyon, anason, rezene, adaçayı, çörek otu, kişniş, çemen, nane, haşhaş, şerbetçiotu gibi bazı bitkilerin tarımı yapılmaktadır. Defne, mahlep, ihlamur, adaçayı ve biberiye gibi bazı bitkiler ise doğadan toplanmaktadır. Türkiye'de iç ve dış ticareti yapılan bitki türü sayısı 347 adet olup, bunlardan 139 türün ihracatı yapılmaktadır (Özgüven ve ark. 2005). Kültürü yapılan tür sayısı ticareti yapılan 400 kadar bitkinin %6–7'si kadardır. Bu nedenle tıbbi ve aromatik bitkilerin kültüre alınması oldukça önemlidir (Arslan ve ark. 2005). Türkiye tıbbi bitki ihracatı yapan 110 ülke arasında 18. sırada bulunmaktadır. Doğu ve Güney Doğu Avrupa

ülkeleri arasında ise ihracatta 5. sırada olan Türkiye, ithalatta 8. sıradadır (BAKA, 2012).

Türkiye'de kekik üretimi incelendiğinde; 2012 yılında 11598 ton olan kekik üretimi 2016 yılında 14724 tona ulaşmıştır. 2012–2016 yılları arasında son 5 yıl içinde kekik üretim alanında %28.47, kekik üretim miktarında %26.95'lik bir artış olduğu görülmektedir (Çizelge 1).

Türkiye'de kekik üretiminde Denizli ili ilk sırada yer almaktadır. 2016 yılı 14.724 ton olan kekik üretiminin %85.74'ünü Denizli ili, %5.62'sini Manisa ili karşılamaktadır. Diğer illerde kekik üretimi oldukça düşüktür (Çizelge 2).

2012 yılı itibarıyla kekik ihracat miktarı 13.900 ton ve ihracat değeri 39 milyon 719 bin ABD doları olup, bu rakamlar 2016 yılında

Çizelge 1. Türkiye'de Kekik Üretim Alanı ve Miktarları (2012–2016)

Table 1. Oregano Production Area and Amounts in Turkey (2012–2016)

Yıl	Alan (da)	İndeks (2012=100)	Üretim (ton)	İndeks (2012=100)
2012	94283	100.00	11598	100.00
2013	89137	94.54	13658	117.76
2014	92959	98.60	11752	101.33
2015	104863	111.22	12992	112.02
2016	121127	128.47	14724	126.95

Çizelge 2. Türkiye'de İllere Göre Kekik Üretim Miktarları (2012–2016)

Table 2. Oregano Production Amounts According to Provinces in Turkey (2012–2016)

İl	2012	2013	2014	2015	2016	%
	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	
Denizli	10014	12183	10501	10772	12624	85.74
Manisa	555	566	641	727	828	5.62
Muğla	360	352	27	25	48	0.33
Uşak	213	205	218	218	262	1.78
Hatay	170	170	144	223	187	1.27
Aydın	100	31	63	75	165	1.12
İzmir	93	43	43	24	24	0.16
Antalya	72	70	65	63	32	0.22
Balıkesir	8	5	5	-	2	0.01
Isparta	7	6	6	7	5	0.03
Afyon	2	25	29	20	20	0.14
Karaman	2	2	2	2	2	0.01
Osmaniye	2	-	-	-	14	0.10
Kütahya	-	-	-	800	475	3.23
Samsun	-	-	8	36	36	0.24
Toplam	11598	13658	11752	12992	14724	100.00

Çizelge 3. Türkiye'nin Kekik İhracat Miktarı ve Değerleri (2012–2016)

Table 3. Turkey's Oregano Export Quantities and Values (2012–2016)

Yıl	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Fiyatı (\$/kg)
2012	13900	39719	2.86
2013	14718	55976	3.80
2014	15491	59700	3.85
2015	15153	55703	3.68
2016	17050	60380	3.54

17.050 ton ve 60 milyon 380 bin ABD dolarına yükselmiştir. 2013 yılında döviz kurunun yükselmesi ile kekik ihracat değeri 56 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde kekik birim ihracat fiyatı 2012 yılında 2.86 ABD doları/kg iken 2016 yılında 3.54 ABD doları/kg olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde belirgin bir ihracat artışının olduğu görülmektedir (Çizelge 3). Türkiye dünya kekik ihracatında birinci sırada yer almaktadır. İhracatı en çok yapılan ticarete ve uçucu yağ üretiminde kullanılan türler; *Origanum onites* (bilyalı kekik, Türk kekiği, İzmir kekiği), *Origanum vulgare* subsp. *hirtum* [(Sin: *Origanum heracleoticum*) (Yunan kekiği, İstanbul kekiği)], *Origanum minutiflorum* [(Sütçüler kekiği, yayla kekiği, toka kekiği) (Endemik)], *Origanum majorana* [(Sin: *Origanum dubium*) (Beyaz kekik, Alanya

kekiği)], *Origanum syriacum* var. *bevanii* (dağ kekiği, Suriye kekiği, İsrail kekiği, Tarsus kekiği), *Thymbra spicata* ve *Thymbra sintenisii* (sivri kekik, kara kekik, karabaş kekiği), *Satureja cuneifolia* (zahter), *Coridothymus capitatus* (İspanyol kekiği, Timari), *Thymus kotschyanus* (Bitlis kekiği), *Satureja hortensis*, *Satureja montana*, *Satureja spicigera* (Trabzon kekiği), *Thymus eigi* olarak sıralanabilir. İhraç edilen kekik türleri içerisinde İzmir kekiği (*Origanum onites* L.) en büyük paya sahiptir (Başer, 2001; Başer, 2014; Öztürk ve ark. 2014).

Türkiye'nin kekik ihracatında başlıca ülkeler ABD ve Almanya'dır. 2016 yılı itibari ile 17050 ton olan Türkiye kekik ihracatında 4092 ton ile ABD %24'lük payla birinci sırada gelmektedir; 2144 ton ile Almanya %12.57'lik payla ikinci sırada yer almaktadır. Kekik ihracat fiyatlarına bakıldığında; 2016 yılında Japonya'ya 4.92 ABD doları/kg'dan, Belçika'ya 4.03 ABD doları/kg'dan, Güney Afrika'ya ise 1.86 ABD doları/kg'dan kekik ihraç edildiği görülmektedir (Çizelge 4).

2012 yılında 1688 ton karşılığında 3 milyon 342 bin ABD doları kekik ithalatı yapılırken, yıllara göre artış ve azalışlar göstererek 2016 yılında 1658 ton karşılığında 4 milyon 749 bin ABD doları kekik ithalatı yapılmıştır. Kekik birim ithalat fiyatı 2012 yılında 1.98 ABD doları/kg iken 2016 yılında 2.86 ABD doları/kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 4. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Kekik İhracat Miktarı ve Değeri (2012–2016)

Table 4. Turkey's Oregano Export Quantities and Value by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)
ABD	3489	9186	3750	12817	3764	12942	3641	12820	4092	13090
Almanya	1404	4110	1356	5387	2220	7825	1796	5481	2144	6677
Belçika	313	1016	281	1043	210	822	185	672	114	459
Hollanda	296	834	247	911	353	1289	386	1243	491	1604
Avustralya	293	552	226	539	159	377	390	994	183	641
Polonya	290	769	397	1337	338	1075	450	1379	496	1510
İtalya	289	565	427	1042	458	1174	302	739	343	849
Kanada	259	741	216	985	311	1269	254	1054	331	1252
İspanya	184	426	246	849	143	509	212	649	166	462
Japonya	172	710	150	747	136	658	120	611	143	704
Güney Afrika	151	278	187	423	326	640	239	458	314	584
Rusya	91	193	123	277	98	202	100	205	39	95
Diğer ülkeler	6669	20339	7112	29619	6975	30918	7078	29398	8194	32453
Toplam	13900	39719	14718	55976	15491	59700	15153	55703	17050	60380

Çizelge 5. Türkiye'nin Kekik İthalat Miktar ve Değerleri (2012–2016)

Table 5. Turkey's Oregano Import Quantities and Values (2012–2016)

Yıl	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Fiyatı (\$/kg)
2012	1688	3342	1.98
2013	1695	4304	2.54
2014	1360	3654	2.69
2015	1348	3875	2.87
2016	1658	4749	2.86

Türkiye'nin kekik ithalatında en önemli ülkeler Fas, Arnavutluk, Polonya ve Peru'dur. 2016 yılı itibarı ile 1658 ton olan Türkiye kekik ithalatında 493 ton ile Arnavutluk %29.73'lük payla birinci sırada gelmektedir. Bunu sırasıyla; 378 ton ile Fas (%22.80), 287

ton ile Polonya (%17.31), 208 ton ile Meksika (%12.55) takip etmektedir. Kekik ithal edilen ülkelerin ithalat miktar ve değerlerinde yıllar itibarıyla dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Ayrıca kekik ithalat fiyatı da ülkelere göre değişmektedir. 2016 yılında Şili'den 4.71 ABD doları/kg'dan, Fransa'dan 4.51 ABD doları/kg'dan, Mısır'dan 3.56 ABD doları/kg'dan, Meksika'dan 3.24 ABD doları/kg'dan, İtalya'dan 3.14 ABD doları/kg'dan, Polonya'dan 3.01 ABD doları/kg'dan, Fas'tan 2.72 ABD doları/kg'dan ve Arnavutluk'tan 2.54 ABD doları/kg'dan kekik ithalatı gerçekleştirilmiştir (Çizelge 6).

2012 yılında Türkiye'de 226.294 da alanda 13.900 ton olan kimyon üretimi yapılırken 2016 yılında ekiliş alanlarının %18.81 oranında artmasıyla kimyon üretiminin 18.586 tona yükseldiği görülmüştür (Çizelge 7).

Çizelge 6. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Kekik İthalat Miktarı ve Değeri (2012–2016)

Table 6. Turkey's Oregano Import Quantities and Values by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)
Fas	869	1558	696	1559	330	827	411	1204	378	1029
Arnavutluk	574	1065	480	939	455	1013	307	637	493	1254
Polonya	190	504	257	617	249	695	156	421	287	863
Peru	17	68	49	220	18	70	18	87	-	-
Fransa	15	75	33	155	33	151	42	200	78	352
Yunanistan	13	42	34	168	-	-	-	-	-	-
İtalya	9	24	14	37	-	-	-	-	28	88
Meksika	-	-	70	330	223	654	382	1184	208	674
Mısır	-	-	21	53	-	-	14	41	68	242
Şili	-	-	16	69	52	244	8	40	7	33
Avusturya	-	-	16	115	-	-	-	-	-	-
Diğer ülkeler	1	6	9	42	-	-	10	61	111	214
Toplam	1688	3342	1695	4304	1360	3654	1348	3875	1658	4749

Çizelge 7. Türkiye'de Kimyon Üretim Alan ve Miktarları (2012–2016)

Table 7. Cumin Production Areas and Amounts in Turkey (2012–2016)

Yıl	Alan (dekar)	İndeks (2012=100)	Üretim (ton)	İndeks (2012=100)
2012	226.294	100.00	13900	100.00
2013	247.045	109.17	17050	122.66
2014	224.421	99.17	15570	112.01
2015	270.247	119.42	16897	121.56
2016	268.849	118.81	18586	133.71

Çizelge 8. Türkiye'de İllere Göre Kimyon Üretim Miktarları (2012–2016)
Table 8. Cumin Production Quantities by Provinces in Turkey (2012–2016)

İl	2012	2013	2014	2015	2016	
	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	%
Ankara	8506	10239	8301	9306	11357	61.11
Konya	4174	5159	6027	6462	5770	31.04
Eskişehir	689	678	478	384	323	1.74
Afyon	318	352	246	180	185	1.00
Denizli	115	76	51	43	31	0.17
Şanlıurfa	44	42	9	27	6	0.03
Kırşehir	34	417	329	391	367	1.97
Karaman	12	10	25	25	20	0.11
Çorum	4	13	10	7	15	0.08
Ağrı	3	-	-	-	-	-
Kilis	1	1	-	-	-	-
Malatya	-	-	-	1	-	-
Balıkesir	-	-	-	-	-	-
Kütahya	-	-	-	6	3	0.02
Uşak	-	-	-	-	-	-
Burdur	-	-	-	-	4	0.02
Kahramanmaraş	-	-	-	-	3	0.02
Kırıkkale	-	3	2	33	37	0.20
Nevşehir	-	-	13	2	2	0.01
Kayseri	-	-	30	30	450	2.42
Sivas	-	60	49	-	13	0.07
Toplam	13900	17050	15570	16897	18586	100.00

Türkiye'nin illere göre kimyon üretim miktarlarının verildiği Çizelge 8 incelendiğinde Ankara ilinin ilk sırada, Konya ilinin ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. 2016 yılı 18.586 ton olan kimyon üretiminin %61.11'ini Ankara ili, %31.04'ünü ise Konya ili karşılamaktadır (Çizelge 8).

2012 yılında 3.732 ton karşılığında 2.72 \$'dan 10 milyon 167 bin ABD doları kimyon ihraç edilirken, 2016 yılında 8.300 ton karşılığında 2.76 \$'dan 22 milyon 916 bin ABD doları kimyon ihracatı yapılmıştır (Çizelge 9).

2016 yılı itibarı ile 8300 ton olan Türkiye kimyon ihracatında 3089 ton ile Bangladeş (%37.22) ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla; 1.360 ton ile ABD (%16.39), 481 ton ile Fransa (%5.80) takip etmektedir. Kimyon ihracat fiyatlarına bakıldığında; 2016 yılında en yüksek 4.12 ABD doları/kg'dan Hollanda'ya, en düşük 1.50 ABD doları/kg'dan Rusya'ya kimyon ihracatı gerçekleştirilmiştir (Çizelge 10).

Çizelge 9. Türkiye'nin Kimyon İhracat Miktar ve Değerleri (2012–2016)

Table 9. Cumin Export Quantities and Values of Turkey (2012–2016)

Yıl	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Fiyatı (\$/kg)
2012	3732	10167	2.72
2013	7941	20575	2.59
2014	6011	15399	2.56
2015	3765	11134	2.96
2016	8300	22916	2.76

2012 yılı itibarı ile kimyon ithalat miktarı 308 ton ve ithalat değeri 859 bin ABD doları olup, bu rakamlar 2016 yılında 2.062 ton ve 5 milyon 527 bin ABD dolarına yükselmiştir. Kimyon birim ithalat fiyatı 2012 yılında 2.79 ABD doları/kg iken 2016 yılında 2.68 ABD doları/kg'a düşmüştür (Çizelge 11).

Türkiye'nin kimyon ithalatı yaptığı en önemli ülkeler başta Suriye olmak üzere, Hindistan

Çizelge 10. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Kimyon İhracat Miktarı ve Değeri (2012–2016)
Table 10. Cumin Export Quantities and Values of Turkey by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)
ABD	1520	3250	2668	6972	1503	3679	764	2662	1360	4508
Bangladeş	732	2353	1916	4641	1980	4732	1123	2846	3089	7308
Almanya	188	700	120	416	190	692	403	1264	411	1353
Singapur	125	384	560	1438	1002	2568	179	516	175	451
İngiltere	66	190	65	153	23	65	56	199	91	368
Venezuela	62	203	75	221	-	-	-	-	-	-
İtalya	59	175	2	7	7	24	8	20	2	6
Şili	38	126	-	-	-	-	-	-	-	-
Rusya	32	110	14	42	6	20	7	11	2	3
Hollanda	26	134	261	767	140	695	141	646	262	1079
Hindistan	24	17	-	-	-	-	-	-	132	364
Fransa	16	99	31	209	38	223	171	707	481	1749
Diğer ülkeler	844	2426	2229	5709	1122	2701	913	2263	2295	5727
Toplam	3732	10167	7941	20575	6011	15399	3765	11134	8300	22916

Çizelge 11. Türkiye'nin Kimyon İthalat Miktar ve Değerleri (2012–2016)

Table 11. Cumin Import Quantities and Values of Turkey (2012–2016)

Yıl	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Fiyatı (\$/kg)
2012	308	859	2.79
2013	602	1662	2.76
2014	736	2032	2.76
2015	1791	4439	2.48
2016	2062	5527	2.68

ve Mısır'dır. 2016 yılı itibarı ile 2.062 ton olan Türkiye kimyon ithalatında 2037 ton ile Suriye %98.91'lik payla birinci sırada gelmektedir (Çizelge 12).

Çizelge 12. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Kimyon İthalat Miktarı ve Değeri (2012–2016)
Table 12. Cumin Import Quantities and Values of Turkey by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)
Hindistan	139	334	176	453	55	74	359	510	10	10
Suriye	113	365	348	988	589	1684	1407	3857	2037	5488
Mısır	38	100	67	179	74	210	5	5	2	5
Diğer ülkeler	18	59	11	42	18	64	20	67	13	24
Toplam	308	859	602	1662	736	2032	1791	4439	2062	5527

Türkiye'de anason üretimi incelendiğinde 2012 yılında 11.023 ton olan anason üretimi 2016 yılında 9.491 tona düşmüştür. Anason üretim alanı 2012 yılında 194430 da olup %29.77'lik azalış göstererek 2016 yılında 136.552 da olmuştur (Çizelge 13).

Türkiye'de anason üretiminde Burdur ilinin ilk sırada, Denizli ilinin ikinci sırada yer aldığı dikkati çekmektedir. 2016 yılı 9.491 ton olan anason üretiminin %41.38'ini Burdur ili, %25.15'ini Denizli ili, %10.01'ini Muğla ili ve %9.30'unu Antalya karşılamaktadır (Çizelge 14).

Anason Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) numaraları altında, Anason-Karaman Kimyonu-Rezene-Ardıç olarak yer almaktadır.

Çizelge 13. Türkiye'de Anason Üretim Alanı ve Miktarları (2012–2016)
Table 13. Anise Production Areas and Amounts in Turkey

Yıl	Alan (da)	İndeks (2012=100)	Üretim (ton)	İndeks (2012=100)
2012	194.430	100.00	11023	100.00
2013	152.431	78.40	10046	91.14
2014	140.506	72.27	9309	84.45
2015	138.118	71.04	9050	82.10
2016	136.552	70.23	9491	86.10

Çizelge 14. Türkiye'de İllere Göre Anason Üretim Miktarları (2012–2016)
Table 14. Amounts of Anise Production by Provinces in Turkey (2012–2016)

İl	2012	2013	2014	2015	2016
	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)	Üretim (ton)
Burdur	4268	4246	4021	3777	3927
Denizli	3171	2055	1998	2004	2387
Muğla	1201	800	900	900	950
Antalya	995	1130	930	940	883
Afyon	475	620	554	574	540
Bursa	444	483	440	423	429
Balıkesir	260	230	184	136	85
Konya	188	221	183	224	204
İzmir	21	20	12	7	5
Kütahya	-	-	-	-	3
Uşak	-	-	-	-	27
Eskişehir	-	210	84	63	49
Ankara	-	15	3	2	2
Sivas	-	16	-	-	-
Toplam	11023	10046	9309	9050	9491

2012 yılı itibarı ile anason ihracat miktarı 1.838 ton ve ihracat değeri 6 milyon 323 bin ABD doları olup, bu rakamlar 2016 yılında 3610 ton ve 12 milyon 629 bin ABD dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde anason birim ihracat fiyatı 2012 yılında 3.44 ABD doları/kg iken 2016 yılında 3.50 ABD doları/kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 15).

Türkiye'nin 2012–2016 döneminde önemli ülkelere göre anason ihracatı Çizelge 16'da verilmiştir. 2016 yılı itibarı ile 3610 ton olan Türkiye anason ihracatında 1.485 ton ile ABD %41.14'lük payla birinci sırada gelmektedir. 531 ton ile Almanya %14.71'lik payla ikinci sırada, 333 ton ile Hollanda %9.22'lik payla üçüncü sırada yer almaktadır. Anason ihracat fiyatlarına bakıldığında; 2016 yılında Almanya'ya 4.71 ABD doları/kg'dan, Hollanda'ya 4.05 ABD doları/

Çizelge 15. Türkiye'nin Anason İhracat Miktar ve Değerleri (2012–2016)
Table 15. Turkey's Anise Export Quantities and Values (2012–2016)

Yıl	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Fiyatı (\$/kg)
2012	1838	6323	3.44
2013	1944	7903	4.06
2014	3809	14186	3.72
2015	3251	11589	3.57
2016	3610	12629	3.50

kg'dan ve ABD'ye ise 3.27 ABD doları/kg'dan anason ihraç edildiği görülmektedir (Çizelge 16).

2012 yılında 1750 ton karşılığında 3 milyon 562 bin ABD doları anason ithalatı yapılırken, yıllara göre artış ve azalışlar göstererek 2016 yılında 1889 ton karşılığında 4 milyon 258 bin

Çizelge 16. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Anason İhracat Miktarı ve Değeri (2012–2016)

Table 16. Anise Export Quantities and Values of Turkey by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)
ABD	402	1248	423	1491	900	3485	724	2596	1485	4850
Almanya	407	1504	472	2177	586	2942	545	2217	531	2499
Hollanda	354	1418	278	1261	248	1120	448	1751	333	1347
Brezilya	125	520	152	657	423	1359	371	1132	130	375
İtalya	71	197	60	284	58	216	64	243	74	237
Fransa	38	96	19	92	33	121	40	146	62	205
Hindistan	43	175	40	210	13	45	13	41	58	184
İsviçre	64	147	97	238	84	239	20	56	48	130
İspanya	90	231	10	25	65	243	58	177	36	111
Yunanistan	16	60	23	85	47	148	34	97	35	103
Japonya	7	41	17	83	1	5	22	77	7	25
D. ülkeler	221	686	353	1300	1351	4263	912	3473	811	2563
Toplam	1838	6323	1944	7903	3809	14186	3251	11589	3610	12629

ABD doları anason ithalatı yapılmıştır. Anason birim ithalat fiyatı 2012 yılında 2.04 ABD doları/kg iken 2016 yılında 2.25 ABD doları/kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 17).

Çizelge 17. Türkiye'nin Anason İthalat Miktar ve Değerleri (2012–2016)

Table 17. Turkey's Anise Import Quantities and Values (2012–2016)

Yıl	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Fiyatı (\$/kg)
2012	1750	3562	2.04
2013	775	1966	2.54
2014	1345	3972	2.95
2015	1041	2594	2.49
2016	1889	4258	2.25

Türkiye'nin anason ithalatında en önemli ülke Suriye'dir. 2016 yılı itibarı ile 1889 ton olan Türkiye anason ithalatında 1667 ton ile Suriye %88.46'lık payla birinci sırada gelmektedir. 2016 yılında Suriye'den 2.34 ABD doları/kg'dan anason ithalatı gerçekleştirilmiştir (Çizelge 18).

2012 yılında 12351 ton olan defne yaprağı üretimi 2015 yılında %75.16 oranında artarak 21634 tona yükselmiştir (Çizelge 19).

Türkiye dünyada en önemli defne yaprağı ihracatçısı ülkedir ve dünya defne yaprağı gereksiniminin yaklaşık %90'ını karşılamaktadır (Özgüven ve ark. 2005). 2012 yılı itibarı ile defne yaprağı ihracat miktarı 10.483 ton ve ihracat değeri 29 milyon 951

Çizelge 18. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Anason İthalat Miktarı ve Değeri (2012–2016)

Table 18. Turkey's Import Quantities and Values of Anise by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)
Suriye	1470	3039	575	1419	944	2935	445	1150	1667	3894
Mısır	58	99	63	119	167	421	199	437	154	219
Sırbistan	138	184	100	199	156	289	215	385	40	72
Makedonya	45	82	24	58	49	126	138	408	24	58
Almanya	23	150	5	137	21	190	26	136	-	-
Çin	14	6	2	4	6	5	0.4	1	-	-
Diğer ülkeler	1	1	6	30	2	6	18	77	4	14
Toplam	1750	3562	775	1966	1345	3972	1041	2594	1889	4258

Çizelge 19. Türkiye'de Defne Yaprağı Üretim Miktarları (2012–2015)

Table 19. Bay Leaf Production Amounts in Turkey (2012–2015)

Yıl	Üretim (ton)	İndeks (2012=100)
2012	12351	100.00
2013	15178	122.89
2014	15581	126.15
2015	21634	175.16

bin ABD doları olup, bu rakamlar 2016 yılında 14.073 ton ve 40 milyon 101 bin ABD dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde defne yaprağı birim ihracat fiyatı 2012 yılında 2.86 ABD doları/kg iken 2016 yılında 2.85 ABD doları/kg olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 20).

Defne yaprağı ihracatında Vietnam, ABD, Brezilya ve Polonya'nın önemli ülkeler olduğu görülmektedir. 2016 yılı itibarı ile 14.073 ton olan Türkiye defne yaprağı ihracatının %61.64'ü Vietnam'a, %5.24'ü ABD'ye, %2.93'ü Brezilya'ya %2.48'i Polonya'ya ve

Çizelge 20. Türkiye'nin Defne Yaprağı İhracat Miktar ve Değerleri (2012–2016)

Table 20. Turkey's Bay Leaf Export Quantities and Values (2012–2016)

Yıl	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Fiyatı (\$/kg)
2012	10483	29951	2.86
2013	10677	32231	3.02
2014	12256	35762	2.92
2015	12724	35831	2.82
2016	14073	40101	2.85

%2.40'ı Almanya'ya ihraç edilmiştir. Defne yaprağı ihracat fiyatlarına bakıldığında; 2016 yılında Polonya'ya 4.74, ABD'ye 3.93 ve Vietnam'a 2.15 ABD doları/kg'dan ihraç edildiği görülmektedir (Çizelge 21).

Defne yaprağı ithalat miktar ve değerlerinde yıllara göre önemli dalgalanmalar olduğu dikkati çekmektedir. 2012 yılında 716 ton karşılığında 1.27 milyon ABD doları olarak gerçekleşen

Çizelge 21. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Defne Yaprağı İhracat Miktarı ve Değeri (2012–2016)

Table 21. Export Quantities and Values of Turkey's Bay Leaf by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)
Vietnam	5089	10441	5217	11241	6815	14276	7265	15481	8674	18642
ABD	586	1746	597	1919	623	1997	492	1752	738	2900
Brezilya	460	1357	430	1314	489	1348	513	1400	413	1110
Polonya	349	1654	432	2649	613	3537	524	2538	349	1654
Almanya	302	1552	414	2008	314	1350	210	955	338	1277
Japonya	214	1039	229	1178	200	1095	250	1158	234	1214
Romanya	121	471	85	410	143	687	151	664	163	767
İspanya	125	519	156	595	117	527	118	457	117	522
G. Afrika	133	348	174	523	206	644	195	599	106	332
Hollanda	81	243	96	401	71	275	102	284	100	272
Ukrayna	146	398	123	353	147	542	138	565	84	493
Fransa	90	254	92	263	84	270	56	166	80	251
Avusturya	61	420	63	508	72	541	54	398	68	517
İngiltere	62	324	46	182	69	330	56	309	65	272
Litvanya	65	158	84	238	70	178	61	186	51	138
Belçika	115	515	71	325	73	368	43	216	41	144
İtalya	14	29	25	58	17	41	26	52	22	45
Rusya	516	1342	327	1021	204	716	120	354	8	18
Diğer	1954	7141	2016	7045	1929	7040	2350	8297	2422	9533
Toplam	10483	29951	10677	32231	12256	35762	12724	35831	14073	40101

Çizelge 22. Türkiye'nin Defne Yaprağı İthalat Miktar ve Değerleri (2012–2016)

Table 22. Turkey's Bay Leaf Import Quantities and Values (2012–2016)

Yıl	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Fiyatı (\$/kg)
2012	716	1274	1.78
2013	882	1538	1.74
2014	1140	1770	1.55
2015	2302	3455	1.50
2016	1679	1872	1.12

defne yaprağı ithalatı, 2016 yılında 1679 ton karşılığında 1.87 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Defne yaprağı birim ithalat fiyatı 2012 yılında 1.78 ABD doları/kg iken 2016 yılında 1.12 ABD doları/kg'a düşmüştür (Çizelge 22).

2016 yılında defne yaprağı ithalatında Suriye %52.83'lük payla ilk sırada, Gürcistan %43.34'lük payla ikinci sırada yer almaktadır. 2016 yılında Suriye'den 0.39 ABD doları/kg'dan, Gürcistan'dan 1.84 ABD doları/kg'dan defne yaprağı ithalatı yapılmıştır (Çizelge 23).

Çizelge 23. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Defne Yaprağı İthalat Miktarı ve Değeri (2012–2016)

Table 23. Turkey's Import Quantities and Values of Bay Leaf by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)
Suriye			34	59	192	120	671	272	887	348
Gürcistan	708	1217	844	1470	914	1589	1610	3154	728	1341
Polonya	4	40	-	-	-	-	-	-	7	36
Diğer	5	16	4	8	34	60	21	29	57	148
Toplam	716	1274	882	1538	1140	1770	2302	3455	1679	1872

Çizelge 24. Türkiye'de Adaçayı Üretim Alanı ve Miktarları (2012–2015)

Table 24. Sage Production Area and Amounts in Turkey (2012–2015)

Yıl	Üretim (ton)	İndeks (2012=100)
2012	348	100.00
2013	328	94.25
2014	441	126.72
2015	989	284.20

Türkiye'de tarımı yapılan ve doğadan toplanan adaçayı üretimi incelendiğinde 2012 yılında 348 ton olan adaçayı üretimi 2015 yılında 989 ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 24). Kültürü yapılan adaçayı üretiminde Karaman, Denizli ve Kütahya illeri en önemli illerdir.

2012 yılında 1490 ton karşılığında 3.93 ABD dolarından 5.85 milyon ABD doları adaçayı ihraç edilirken, 2016 yılında 2071 ton karşılığında 3.69 ABD dolarından 7.65 milyon ABD doları adaçayı ihracatı yapılmıştır (Çizelge 25).

Çizelge 25. Türkiye'nin Adaçayı İhracat Miktar ve Değerleri (2012–2016)

Table 25. Sage Export Quantities and Values of Turkey (2012–2016)

Yıl	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Fiyatı (\$/kg)
2012	1490	5851	3.93
2013	1416	6336	4.47
2014	1693	6808	4.02
2015	2070	8065	3.90
2016	2071	7651	3.69

Türkiye'den adaçayı ihracatı yapılan ülkeler arasında ABD, Japonya ve İspanya en önemli ülkeler olarak öne çıkmaktadır. 2016 yılı itibarı ile 2071 ton olan Türkiye adaçayı ihracatında 3089 ton ile ABD ilk sırada yer almaktadır. Adaçayı ihracat fiyatlarına bakıldığında; 2016 yılında en yüksek 5.50 ABD doları/kg'dan Hollanda'ya, en düşük 1.52 ABD doları/kg'dan Fas'a adaçayı ihracatı gerçekleşmiştir (Çizelge 26).

2012 yılı itibarı ile adaçayı ithalat miktarı 844 ton ve ithalat değeri 2.34 milyon ABD doları olup, bu rakamlar 2016 yılında 1446 ton ve

Çizelge 26. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Adaçayı İhracat Miktarı ve Değeri (2012–2016)
Table 26. Turkey's Import Quantities and Values of Sage by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)	İhracat Miktarı (ton)	İhracat Değeri (1000\$)
ABD	160	269	111	322	153	303	116	220	149	260
İspanya	60	199	82	282	53	258	99	345	87	301
Japonya	89	404	110	528	75	430	97	477	81	409
Fas	41	60	5	22	38	60	14	20	56	85
Kanada	35	132	30	143	54	228	37	144	52	174
Almanya	18	104	20	123	102	361	73	270	45	210
Avustralya	17	63	11	57	4	13	19	97	34	153
İngiltere	44	159	25	124	15	81	27	149	31	166
İtalya	100	354	30	130	23	70	52	175	30	88
Hollanda	14	103	16	104	19	112	8	47	24	132
Fransa	12	52	4	20	12	75	10	63	8	37
Hindistan	11	12	1	2	0.04	1	19	51	3	7
Diğer	889	3940	971	4479	1145	4816	1499	6007	1471	5629
Toplam	1490	5851	1416	6336	1693	6808	2070	8065	2071	7651

Çizelge 27. Türkiye'nin Adaçayı İthalat Miktar ve Değerleri (2012–2016)
Table 27. Turkey's Sage Import Quantities and Values (2012–2016)

Yıl	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Fiyatı (\$/kg)
2012	844	2337	2.77
2013	489	1431	2.92
2014	993	2865	2.88
2015	838	1927	2.30
2016	1446	3009	2.08

3.9 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Adaçayı birim ithalat fiyatı 2012 yılında 2.77 ABD doları/kg iken 2016 yılında 2.08 ABD doları/kg'a düşmüştür (Çizelge 27).

Türkiye'nin adaçayı ithalatı yaptığı en önemli ülkeler başta Arnavutluk olmak üzere, Bosna Hersek ve Karadağ'dır. 2016 yılı itibarı ile 1446 ton olan Türkiye adaçayı ithalatında 1392 ton ile Arnavutluk %96.29'luk payla birinci sırada gelmektedir (Çizelge 28).

Çizelge 28. Türkiye'nin Önemli Ülkelere Göre Adaçayı İthalat Miktarı ve Değeri (2012–2016)
Table 28. Turkey's Import Quantities and Values of Laurel Foliage by Major Countries (2012–2016)

Ülke	2012		2013		2014		2015		2016	
	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)	İthalat Miktarı (ton)	İthalat Değeri (1000\$)
Arnavutluk	753	2104	402	1181	738	2125	714	1625	1392	2895
Bosna Hersek	46	128	37	105	197	566	83	193	34	69
Karadağ	-	-	36	105	57	164	24	52	14	29
Diğer ülkeler	7	29	-	-	1	10	17	56	5	15
Lübnan	30	67	-	-	-	-	-	-	1	2
Mısır	9	9	14	39	-	-	-	-	-	-
Toplam	844	2337	489	1431	993	2865	838	1927	1446	3009

Sonuç ve Öneriler

Türkiye, tıbbi ve aromatik bitkiler üretimi ve ihracatında dünyanın en önemli ülkelerinden birisi olmasına rağmen ihracat miktar ve değerini istenilen düzeylerde arttıramamıştır. 2016 yılında 158 milyon ABD doları tıbbi bitki ihracatı gerçekleştirilirken, 41 milyon ABD doları tıbbi bitki ithalatı yapılmıştır. 2016 yılında tıbbi ve aromatik bitkilerde ihracatın ithalatı karşılama oranı %385'dir. Dış ticaret verileri incelendiğinde; yıllara göre değişen miktarlarda olmakla birlikte, ihracatı yapılan tıbbi ve aromatik bitkilerin bazılarının aynı zamanda ithal edilen ürünler içerisinde olduğu da görülmektedir. Elbette, bunun en önemli sebeplerinden birisi sektörde faaliyet gösteren aracı ve firmaların ticari tercihleri olmakla birlikte, Türkiye'de tıbbi ve aromatik bitkilerin işlenmesi, tali ürünlerinin satışa hazır hale getirilmesi vb. faaliyetlerin henüz istenen seviyede olmaması nedeniyle, bazı tıbbi ve aromatik bitkiler hem ihracat hem de ithalata konu ürünler olarak görülebilmektedir.

Türkiye'de tıbbi amaçlar için kullanılan bitki türlerinden yaklaşık 200 tıbbi bitkinin ihracat potansiyelinin olmasına rağmen ancak 70-100 arası tür ihraç edilmektedir (Başer 2000). Ancak, bu türlerin büyük çoğunluğunun ne olduğu istatistiklerde yer almamaktadır. En çok ihracatı yapılanlar dışındaki tıbbi bitkiler istatistiklerde "diğerleri" faslında yer almaktadır. Bu nedenle, Türkiye'den ihracatı yapılan tıbbi ve aromatik bitkilerin tam listesine ulaşılammamaktadır (Öztürk ve ark. 2012). Türkiye'de yetiştiriciliği yapılan ve doğadan toplanan tıbbi ve aromatik bitkilerin toplayıcı, aracı, ihracat firmaları ve ilgili devlet kurumlarıyla birlikte çalışılarak tamamının tespitinin yapılıp tam listesinin hazırlanması ve bir veri tabanı oluşturulması gerekmektedir (Faydaloğlu ve ark. 2011). Tam listesi hazırlanan tıbbi ve aromatik bitkilerin oluşturulan veri tabanında doğadan toplanan ve tarımı yapılan tıbbi ve aromatik bitkilerin istatistiklerinin ayrı ayrı verilmesi ve veri tabanının sürekli güncellenmesi önemlidir.

Diğer taraftan, Türkiye'nin tıbbi bitki ihracatının büyük bir kısmı işlenmemiş ürünlerden oluşmakta olup ülke ekonomisi açısından düşük katma değer yaratmaktadır. Temizleme, ayıklama, tasnifleme, toptan ve

perakende paketleme işlemleri sınırlı sayıda baharat ve çay üretiminde uygulanmaktadır (Binici 2002). Doğadan toplanan ve tarımı yapılan tıbbi ve aromatik bitkilerin standardizasyonunun sağlanması ve işlenmesi, Türkiye'nin ihracat miktarını yükseltecektir. Tıbbi ve aromatik bitkilerin işleme ve paketleme alanında kullanılacak makinelerin üretilmesi ya da yurtdışından temin edilmesi ile, bu bitkilerden elde edilen katma değerde artış sağlanmalıdır (Metin ve ark. 2012).

Tıbbi bitki ihracatında Türkiye'nin pazar payını arttırmak için, ekonomik değeri yüksek olan bitkilerin kültüre alınması ve ıslahı sağlanmalıdır (Yücer ve Altıntaş 2012). Türkiye'de ekilen bitki türlerinde tescilli çeşit sayısı çok azdır. Son yıllarda keten, haşhaş, anason, kişniş, çemen, kekik, adaçayı, fesleğen, tere, roka gibi bitkilerde bazı çeşitler tescil edilmiş veya tescil çalışmaları başlatılmıştır (Arslan ve ark. 2005). Türkiye'nin tıbbi bitki ihracatının artmasını sağlamak için tıbbi ve aromatik bitkilerin kültüre alınması ve ıslah çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte, çeşit geliştirme çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir.

Ayrıca, tıbbi ve aromatik bitkilerin doğadan toplanması ve üretilmesi ile ilgili mevzuat eksikliklerinin giderilmesi ve toplayıcılara doğanın tahrip edilmesini ve tıbbi bitki türlerinin neslinin tehlikeye girmesini engellenmek amacıyla eğitimler verilmelidir.

Bunların dışında, sektörün sorunlarının çözümü ve daha ileriye taşınması için ve daha etkin sonuçlar elde edilmesi için, tıbbi bitki alanında yapılan çalışmalarda tarım ekonomistleri, agronomistler, tıp doktorları ve eczacılar ortak çalışmalar yapmalıdır.

Kaynaklar

- Arslan N., Baydar H., Süleyman K., Karık Ü., Şekeroğlu N. ve Gümüşçü A., 2015. Tıbbi Aromatik Bitkiler Üretiminde Değişimler ve Yeni Arayışlar, Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi, 12-16 Ocak 2015, Ankara, s. 483-507
- Aydın E., Yurum Ç., Kevseroğlu K. ve Seyis F., 2014. Doğadan Yoğun Olarak Toplanan Pazar Payı Yüksek Olan Önemli Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Risk Durumları, 23-25 Eylül 2014, Yalova, Bildiriler Kitabı, s: 281-286
- BAKA, 2012. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sektör Raporu, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, Aralık, 2012

- Başer K.H.C., 2000. Sustainable Wild Harvesting of Medicinal and Aromatic Plants: An Educational Approach, Harvesting On Non-Wood Forest Products, Seminar Proceedings, Menemen-İzmir, Turkey
- Başer K.H.C., 2001. Her Derde Deva Bir Bitki Kekik. Bilim ve Teknik Dergisi 402:74-77
- Başer K.H.C., 2014. "Türkiye'nin Önemli Tıbbi ve Aromatik Odun Dışı Orman Ürünleri", Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Eczacılık ve Ormancılıktaki Önemi Çalıştayı, İnönü Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Elâzığ Orman Bölge Müdürlüğü, Malatya
- Bayramoğlu M.M., Toksoy D. ve Şen G., 2009. "Türkiye'de Tıbbi Bitki Ticareti", II. Ormancılıkta Sosyo- Ekonomik Sorunlar Kongresi, Isparta, 19-21 Şubat 2009, s.89-98
- Binici A., 2002. Baharat Değerlendirme Raporu. Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, s.1-37
- Faydaoğlu E. ve Sürücüoğlu M.S., 2011. Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 11(1):52-67
- Metin İ., Güngör H. ve Çolak Ö.F., 2012. Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin İhracatı ve İthalatı, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 13-15 Eylül 2012 Tokat, s. 326-333
- Özgülven M., Sekin S., Gürbüz B., Şekeroğlu N., Ayanoğlu F. ve Ekren S., 2005. Tütün, tıbbi ve aromatik bitkiler üretimi ve ticareti. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 1, s.481-501
- Öztürk M., Temel M. ve Tınmaz A.B., 2014. Türkiye'de Kekik Üretim ve Pazarlaması, II. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 23-25 Eylül 2014, Yalova
- Öztürk M., Temel M., Tınmaz A.B. ve Kil L., 2012., Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Dış Ticaretimizdeki Yeri, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 13-15 Eylül 2012 Tokat, s.33-44
- TÜİK, 2016, Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr> [Erişim: Mart 2017]
- UNCTAD, United Nations Conference on Trade and Development, <http://unctad.org> [Erişim: Mart 2017]
- Yoğunlu A., 2011. Tunceli Ekonomik Değeri Olan Bitkiler Raporu, Sektörel Araştırmalar Serisi-5, Fırat Kalkınma Ajansı, 2011
- Yücer A. ve Altıntaş G., 2012. Türkiye'nin Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Dış Ticareti, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu 13-15 Eylül 2012 Tokat, s.55-63